

Hodnocení krajinného rázu a jeho uplatňování ve státní správě

Metodické doporučení

Evaluation of the Charakter of a Landscape and Its Enforcing in the Public Administration

Methodical recommendation

Metodické doporučení konkretizuje znění § 12 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, a respektuje navazující obecně závazné předpisy na poli územního plánování, památkové péče a zemědělství. Je určeno zejména okresním úřadům a správám velkoplošných chráněných území, jakož i právníkům a fyzickým osobám, které orgán ochrany přírody pověří hodnocením krajinného rázu.

Má sloužit jako pracovní podklad pro přípravu obecně závazného prováděcího předpisu o ochraně krajinného rázu podle usnesení vlády č. 415/1998, jehož návrh předložil ministerstvo životního prostředí, ministerstvo pro místní rozvoj a ministerstvo kultury vládě ČR v červnu 1999.

Bibliografická citace:

Míchal I. (red.) et al. (1999): Hodnocení krajinného rázu
a jeho uplatňování ve veřejné správě. Ms [uloženo na AOPK ČR]

Tato publikace vznikla v rámci projektu výzkumu a vývoje Rady
vlády České republiky "Péče o krajinu"

PRAHA
1999

OBSAH:

	str.
1. OBECNÁ ČÁST	
1.1 Znění § 12 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny	3
1.2 Cíle metodického doporučení k hodnocení krajinného rázu	3
1.3 Vymezení pojmů	4
1.4 Využití vyhodnocení krajinného rázu	9
2. OBSAH HODNOCENÍ KRAJINNÉHO RÁZU	
2.1 Pořizování dokumentace krajinného rázu	10
2.2 Hodnocení vlivů konkrétních záměrů na krajinný ráz	10
2.3 Hodnocení krajinného rázu při posuzování vlivů záměrů na životní prostředí	11
2.4 Posuzování vlivů koncepcí na krajinný ráz	12
2.5 Ochrana krajinného rázu při tvorbě územně plánovací dokumentace	12
2.5.1 <i>Ochrana krajinného rázu jako součást zadání ÚDP</i>	12
2.5.2 <i>Ochrana krajinného rázu jako součást konceptu ÚDP</i>	13
2.5.3 <i>Ochrana krajinného rázu jako součást závazné části ÚDP</i>	14
3. OBSAH HODNOCENÍ KRAJINNÉHO RÁZU	
3.1 Hodnocení vlivu konkrétních záměrů na krajinný ráz	15
3.2 Pořizování dokumentace pro prevenci v ochraně krajinného rázu	16
3.3 Podklady pro hodnocení krajinného rázu	18
3.3.1 Podklady nutné, které jsou k dispozici za celé území ČR	18
3.3.2 Podklady nutné, které jsou v roce 1999 k dispozici jen za část území ČR	18
3.3.3 Doplnkové podklady	19
3.3.4 Osnova charakteristik krajinného rázu	19

1. OBECNÁ ČÁST

1.1 Znění § 12 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

- (1) Krajinný ráz, kterýmž se zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti, je chráněn před činností snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu. Zásahy do krajinného rázu, zejména umisťování a povolování staveb, mohou být prováděny pouze s ohledem na zachování významných krajinných prvků, zvláště chráněných území, kulturních dominant krajiny, harmonické měřítko a vztahy v krajině.
- (2) K umisťování a povolování staveb, jakož i k jiným činnostem, které by mohly snížit nebo změnit krajinný ráz, je nezbytný souhlas orgánu ochrany přírody. Podrobnosti ochrany krajinného rázu může stanovit ministerstvo životního prostředí obecně závazným právním předpisem.
- (3) K ochraně krajinného rázu s významnými soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami, který není zvláště chráněn podle části třetí tohoto zákona, může orgán ochrany přírody zřídit obecně závazným předpisem přírodní park a stanovit omezení takového využití území, které by znamenalo zničení, poškození nebo narušení stavu tohoto území.

Ustanovení zákona vychází z celoevropsky přijatého standardu, že existuje zájem na celoplošné ochraně krajinného rázu jako součásti kulturního dědictví minulosti a příznivého životního prostředí budoucích generací. Zákon vyjadřuje záměr, aby orgány ochrany přírody chránily nejen zvláště chráněná území a vyjmenované druhy rostlin a živočichů, ale aktivně přispívaly k péči o celé území beze zbytku, zejména z hlediska zachování bohatosti a pestrosti krajinných typů, jejich estetických a přírodních hodnot.

Krajina je v zákoně definována jako „část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořená souborem funkčně propojených ekosystémů s civilizačními prvky“ (§ 3 písm. k zákona). Ze složek krajiny uvedených v definici je reliéf až na výjimky výtvořem přírodních procesů, ekosystémy zpravidla výsledkem interakcí člověka a přírody a civilizační prvky výtvořem lidských generací. Hodnocení krajinného rázu se nevztahuje na uvedené složky chráněné „složkovými“ zákony, ale přednostně na jejich vzájemné vztahy. Proto je interdisciplinární, tj. mezipříslušná záležitost.

Obecná ochrana přírody a krajiny se podle zákona uskutečňuje jednak „spoluúčastí v procesu územního plánování a stavebního řízení s cílem prosazovat vytváření **ekologicky vyvážené a esteticky hodnotné krajiny**“ (§ 2 písm. g), jednak „ochranou krajiny pro **ekologicky vhodné formy hospodářského využívání, turistiky a rekreace**“ (§ 2 písm. k).

1.2 Cíle metodického doporučení k hodnocení krajinného rázu

Cílem metodického doporučení je:

- (1) V dohodě orgánů územního plánování, orgánů ochrany přírody a orgánů památkové péče stanovit co nejefektivnější, metodicky jednotné a přiměřeně operativní uplatňování § 12 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění, v souladu s těmito zákony:
 - zákon č. 244-1992 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí
 - zákon 4. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu v platném znění
 - zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči v platném znění
 - zákon č. 284/1997 Sb., o pozemkových úpravách a o pozemkových úřadech, ve znění pozdějších předpisů.

Institut krajinného rázu odráží snahu zákonodárce o to, aby se orgány ochrany přírody aktivně podílely na regulaci změn působících v krajině výstavbou či jinými činnostmi. Je veřejným zájmem, aby tyto změny byly regulovány v souladu s ustanovením čl. 35 ústavní listiny základních práv a svobod, který stanoví: „Při výkonu svých práv nikdo nesmí ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové

bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem.“ K tomu je nezbytná součinnost řady orgánů veřejné správy.

Iniciativa MŽP na poli ochrany krajinného rázu je v souladu s ustanovením kompetenčního zákona (č. 2/1969 Sb., ve znění pozdějších předpisů): „K zabezpečení řídicí a kontrolní činnosti vlády ČR ministerstvo životního prostředí koordinuje ve věcech životního prostředí postup všech ministerstev a ostatních úředních orgánů státní správy České republiky.“

K cílům mezioborového metodického doporučení patří zajistit efektivní součinnost orgánů státní správy. Ochrana krajinného rázu předpokládá soustavné rozvíjení spolupráce mezi orgány a institucemi resortů životního prostředí, kultury, místního rozvoje, zemědělství a mezi obcemi, jejich samosprávami a občanskými iniciativami.

- (2) Přispět ke zkvalitnění a sjednocení výkonu státní správy na úseku ochrany krajinného rázu.
- (3) Přispět k dodatečné formulaci obecně závazného prováděcího předpisu k ochraně krajinného rázu.
- (4) Umožnit co nejširší zapojení občanských iniciativ do rozhodovacích procesů jako účastníků správního řízení v souladu se zákonem č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění, i v souladu s Konceptí účinnější péče o památkový fond podle usnesení vlády ČR č. 278/1998, a tím spoluvytvářet vhodné prostředí pro aktivní účast občanů v rozhodování o změnách krajiny ve smyslu propojování s komunitárním právem Evropské unie.

1.3 Vymezení pojmů

Pro účely tohoto metodického doporučení se vymezuje obsah pojmů uvedených v § 12 zákona č. 114/1992 Sb. (pokud nejsou definovány samotným zákonem) takto:

Místo krajinného rázu – část krajiny, stejnorodá z hlediska přírodních, kulturních a historických charakteristik a výskytu estetických a přírodních hodnot, které odlišují místo krajinného rázu od ostatních míst krajinného rázu. Místa krajinného rázu jsou prostory s jasně určeným individuálním charakterem zpravidla o velikosti desítek až stovek hektarů.

Relativní stejnorodost charakteristik a hodnot činí z místa krajinného rázu prostorový rámec společných opatření ze specifického hlediska ochrany krajinného rázu. Stejnorodé plochy o výměře menší než 10 ha se při hodnocení krajinného rázu z praktických důvodů nevymezují.

Oblast krajinného rázu – rozsáhlá část území s podobnou přírodní, kulturní a historickou charakteristikou, která se výrazně liší od jiné oblasti ve všech charakteristikách či v některé z nich a která zahrnuje více míst krajinného rázu. Jejich výměra obvykle dosahuje tisíce hektarů.

Pro účely hodnocení krajinného rázu to budou souvislá území s podobnými charakteristikami krajinného rázu uvnitř téhož bioregionu (Culek a kol. 1995), která zahrnují rozdílná místa krajinného rázu.

Přírodní charakteristika krajinného rázu zahrnuje vlastnosti krajiny určené jak trvalými přírodními podmínkami, kterými jsou především geologické, geomorfologické, klimatické a biogeografické poměry, tak aktuálním stavem ekosystémů.

Přírodní charakteristiku tvoří především specifický typ reliéfu v rámci určitého bioregionu a specifická kombinace potenciálních ekosystémů, odrážející základní vlastnosti prostředí, mj. klimatu. Pro celou ČR jsou typizovány v mapách tzv. biochor v měřítku 1:50 000 (Culek a kol. 1998).

Součástí přírodní charakteristiky je též aktuální stav ekosystémů, který do značné míry informuje o způsobu využívání krajiny. Stává se tak přechodem mezi přírodní a kulturní charakteristikou.

Kulturní charakteristika krajinného rázu je dána způsobem využívání přírodních zdrojů člověkem a stopami, které v krajině zanechal.

Kulturní charakteristiku tvoří zejména charakter osídlení, zástavby a jednotlivých staveb, charakter uspořádání pozemků – kultur a aktuální vegetace (kvantifikovaná zjednodušeně např. stupni ekologické stability), charakter úprav vodního režimu.

Součástí kulturní charakteristiky je také hodnota krajinného rázu odrážející se ve významných uměleckých dílech.

Výčet charakteristik krajinného rázu je v části 3.3.4 tohoto metodického doporučení.

Historická charakteristika krajinného rázu je specifickou součástí kulturní charakteristiky a spočívá v časové posloupnosti a souvislostech kulturních a přírodních charakteristik oblasti či místa, jež se projevují přítomností historických a památkových hodnot.

Shrnuje současný stav poznání historických procesů a požadavky, které z něho plynou pro uchování nemovitých kulturních artefaktů (zejména částí kulturní krajiny, staveb, jejich souborů, ucelených částí historických sídel) jako součástí kulturního dědictví. Je dána mj. přítomností kulturních nemovitých památek, městských a vesnických památkových rezervací a zón a krajinných památkových zón včetně ochranných pásem, historickým významem místa nebo významem místa pro kulturní historii národa (pobyt významné osoby apod.).

Vnímání přírodních, kulturních i historických charakteristik krajiny má mj. psychické účinky na uživatele. Součástí psychických účinků je estetické působení (estetická funkce) krajiny – vlastnost spočívající ve faktu, že krajina mimo své užitkové funkce působí i esteticky na vnímající subjekt. Estetické působení krajiny pak má zprostředkované účinky na účinky kulturní i sociální. Charakteristiky krajinného rázu se proto mohou projevovat i estetickými hodnotami.

Hodnocení krajinného rázu je obsahové hodnocení smyslově vnímatelných, zejména vzhledových vlastností krajiny, jejichž obsahy jsou neseny jak estetickými, tak přírodními, případně dalšími (např. historickými) hodnotami. Pro ochranu krajinného rázu se hodnocení provádí expertním soudem na základě podrobné bilance přírodních (geneticky primárních) a kulturních (geneticky sekundárních) charakteristik krajiny. Vychází ze stavu všech přírodních, kulturních a historických charakteristik, které se podílejí na vzniku kulturních anebo přírodních hodnot místa či oblasti.

Hodnocení spočívá v určení významu (velkého či malého, kladného či záporného) jednotlivých charakteristik, jimiž je krajinný ráz určován. Stanovuje se při něm prostorové rozmístění, kvantitativní parametry (hodně nebo málo, malé nebo velké) a kvalitativní parametry (uplatnění rozhodující, významné, zanedbatelné) krajinných prvků, zejména však jejich vzájemné vztahy (harmonické či konfliktní).

Hodnocení zahrnuje především zjevná narušení míst a oblastí krajinného rázu, která nejsou postižitelná jednotlivými zákony chránícími složky životního prostředí (půdu, vodu, ovzduší, organismy, ekosystémy).

Estetická hodnota krajinného rázu je průmětem charakteristik místa do kladných a záporných hodnot, které je hodnotící subjekt schopen „vyčíst“ ze smyslově postižitelných (převážně vizuálních) charakteristik krajiny. Jakmile estetické hodnocení nabude podobu dostupnou intersubjektivní kontrole, není vyloučeno z objektivního poznávání podstaty, vzniku a vývoje estetické hodnoty.

Objektivními kritérii estetické hodnoty krajinného rázu jsou (v souladu se zákonem č. 17/1992 Sb., o životním prostředí) např. tyto smyslově (většinou vizuálně) postižitelné projevy – znaky trvalé udržitelnosti využívání krajiny:

Znaky vztahu k dalším generacím, které se zprostředkovaně uplatňují jako
estetické hodnoty
Znaky vztahu k toku historického času, uplatňují se jako
estetické hodnoty

kladné	záporné
Znaky zachování a péče o kulturní dědictví, např. znaky harmonického vztahu k osídlení a přírodnímu prostředí, spočívající v respektování měřítka historických objektů.	Znaky lhostejnosti až bezohlednosti ke kulturnímu dědictví. Znaky ohrožování, poškozování a ničení kulturního dědictví, projevy zanedbání náležité péče o ně.

Znaky vztahu k přírodě, které se bezprostředně uplatňují jako
estetické hodnoty

kladné	záporné
Znaky sounáležitosti s přírodou, spočívající v úctě k životu ve všech jeho formách, např. výrazné vizuální uplatnění přírodních prvků jako znak harmonického prostředí.	Znaky kořistnického vztahu k přírodě, pojímané jako nevyčerpatelný zdroj surovin a pasivní pozadí libovolných aktivit.
Znaky uznání vlastní hodnoty přírodních objektů, nezávislé na komerčních cílech.	Projevy bezohledného čerpání neobnovitelných zdrojů.
Projevy orientace na využívání obnovitelných zdrojů.	Znaky překračování přirozené únosnosti ekosystémů, zjevné narušení vnitřních vazeb a procesů v ekosystémech.
Znaky využívání území a ekosystémů v rámci jejich přirozené únosnosti.	Zjevná kontaminace krajiny odpady všeho druhu.
Projevy snižování množství odpadků a jejich recyklace.	

Dále je objektivním kritériem estetické hodnoty krajiny takové prostorové uspořádání vizuálně vnímaných scénérií, jehož působivost spočívá v jedinečnosti a neopakovatelnosti.

Estetická hodnota krajiny má modality: zvýšenou, průměrnou a sníženou, které se stanoví mezioborovým expertním soudem.

Přírodní hodnota krajinného rázu je dána těmito kritérii:

- kvalitativní parametry zastoupených ekosystémů (vysoká míra přirozenosti aktuální vegetace, nízký stupeň přirozeného i antropogenního narušování krajiny), vysoká četnost jednotlivých typů ekosystémů (vysoká biologická rozmanitost)
- členitá geomorfologie krajiny
- harmonický charakter interakcí mezi ekosystémy (vč. harmonické mozaiky antropickým působením přetvořených ekosystémů)
- výrazné přírodní dominanty krajiny

Rozeznáváme zvýšenou, průměrnou a sníženou přírodní hodnotu místa krajinného rázu, a to na základě mapování krajiny nebo v případě nouze přímo expertním odhadem.

Kulturní dominanta krajiny je zpravidla stavební objekt, hmotově vynikající nad terénem i okolní zástavbou, a esteticky působí svým vzhledem.

Dominantou krajiny obecně je její převládající, hlavní, základní složka (dominantní = určující ráz). Krajinné dominanty jsou typizovány podle původu na přírodní, kulturní nebo smíšeného původu, dále na historické a soudobé.

Estetická hodnota přírodních dominant (výrazně převýšené body terénu, skalní útvary, rozlehlé vodní toky a plochy apod.) je vesměs kladná. Estetická hodnota historických dominant smíšeného původu (např. hradní zříceniny nebo rozhledny na výšinách) je zpravidla jednoznačně kladná. Estetická hodnota soudobých kulturních dominant (např. jednorázově vybudovaná sídliště, velkolomy, tělesa mostů, obilní sila, retranslační TV věže, vedení VVN) bývá z hlediska krajinného rázu rozporná; o jejich estetických hodnotách se vyjadřujeme zdrženlivě a jako hlavní kritérium hodnocení uplatňujeme harmonii či kontrast (vhodný, nevhodný) s okolím.

Měřítko krajiny – pojem převzatý pro hodnocení krajinného rázu z teorie architektury, původně určený pro člověkem vytvářené (zejména stavební) objekty. Je to pojem vyšetřující psychické působení rozměrů stavby a jejích částí na uživatele, přičemž srovnávací bázi je zpravidla velikost člověka. Měřítko krajiny je dáno vztahem rozměrů prostorů a prvků krajiny k velikosti člověka, konkrétně vztahem dimenzí prostorů, hmot a jejich členění k člověku – uživateli. Měřítko má vedle svého estetického významu i význam funkční. Z hlediska funkce má velké měřítko vše, co má rozměry větší, než je z hlediska funkce a zvyklosti potřebné. Co má rozměry nadbytečné, vymykající se účelnosti a dobovým zvyklostem, má měřítko velké a (v případech, kdy výsledné velké měřítko není kladně vnímaným kontrastem a u lidských děl projevem úspěšné realizace tvůrčího záměru) je pro krajinný ráz zápornou hodnotou. Kladnou hodnotou je zpravidla měřítko úměrné – harmonické, které je v souladu s rozměry, které by vyhovovaly optimálně z hlediska lidského vnímání.

Čím výraznější je převaha užitkových funkcí objektu, tím více je jeho velikost určena funkcí (naproti tomu u objektů ryze výtvarných je tato vazba volná, zejména v krajině zcela přeměněné člověkem s dominancí lidských výtvorů. Orgány ochrany přírody by se v tomto případě měly ve svých stanoviscích vyvarovat kategorických soudů.

Harmonie – obecně: soulad, souzvuk, řád, shoda. Opakem harmonie je disharmonie, nesoulad, nelad, neshoda, chaos. Při hodnocení krajinného rázu rozlišujeme harmonii funkční a harmonii vzhledovou, přičemž druhá je do značné míry optickou manifestací první. Hodnocení vzhledové harmonie v krajině se opírá o intersubjektivní shodu kladného hodnocení viditelných vztahů mezi krajinnými prvky přírodního, kulturního i smíšeného charakteru (viz harmonické vztahy).

Harmonie není jedinou kladnou estetickou hodnotou platnou obecně. V krajině zcela přeměněné člověkem může patřit vědomý kontrast lidských děl a přírody ke kladným estetickým hodnotám krajinného rázu.

Harmonické měřítko krajiny vyjadřuje soulad měřítka krajiny s měřítkem jednotlivých krajinných prvků, tedy takového členění krajiny, které odpovídá harmonickému vztahu činností člověka a přírodního prostředí.

Harmonické vztahy v krajině jsou součástí estetické hodnoty krajinného rázu. Stanovujeme je na základě integrity obsahového hodnocení ekologického a estetického, zejména co do vztahů lidských děl a přírody.

Při **ekologickém** hodnocení jsou harmonické vztahy dány požadavky trvale udržitelnosti ve smyslu zák. č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, při daných způsobech využívání oblasti nebo místa krajinného rázu.

Při **estetickém** hodnocení jsou harmonické vztahy dány na jedné straně kladnou hodnotou určitých obsahů, které „lze vyčíst“ z vnější podoby krajiny (oblasti či místa krajinného rázu), a to včetně asociovaných ryze psychických významů. Na druhé straně

jsou harmonické vztahy dány prostorovým uspořádáním a charakterem prvků vizuálně vnímané scenérie. Kladnou estetickou hodnotu má obvykle takové uspořádání jednotlivých krajinných prvků, které koresponduje s obecnou kladnou lidskou zkušeností s takovým uspořádáním.

Harmonické prostorové vztahy lidských děl s krajinou jsou definičním znakem krajinného rázu zasluhujícího zvýšenou ochranu. Soulad lidských děl s přírodním prostředím i mezi sebou navzájem je dominující estetickou funkcí krajiny a musí být předmětem soustředěné péče ze strany orgánů ochrany přírody. Harmonie je zde nosnou estetickou charakteristikou.

1.4. Využití hodnocení krajinného rázu

Hodnocení krajinného rázu je odborným podkladem pro orgány ochrany přírody při koncipování rozhodnutí a stanovisek uplatňovaných ve vlastní působnosti i do řízení a postupů jiných orgánů veřejné správy.

Metodické doporučení je určeno zejména okresním úřadům, správám národních parků a chráněných krajinných oblastí, jakož i právníkům a fyzickým osobám, které orgán ochrany přírody pověří hodnocením krajinného rázu.

Hodnocení krajinného rázu podle metodického doporučení je součástí dokumentace vlivů na životní prostředí podle zákona č. 244/1992 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí.

Slouží jako odborný podklad pro činnost orgánů státní správy, zejména pro:

- stanoviska do řízení vedených jiným úřadem k záměrům při územním rozhodování a povolování staveb a terénních úprav, jakož i k jiným činnostem, které by mohly měnit krajinný ráz
- účast orgánů ochrany přírody a památkové péče na zadávání, zpracování a schvalování ÚDP, a to do formulace zadání a kontroly výkresu limitů využití území až po projednání konceptu a návrhu územního plánu
- návrhy přírodních parků vyhlášených okresními úřady, případně krajinných památkových zón vyhlášených ministerstvem kultury
- posuzování návrhů pozemkových úprav
- plány péče o velkoplošná chráněná území (nově pořizované či obnovované)
- zpřesňování zón zvýšené péče o krajinu v rámci Panevropské ekologické sítě (EECONET)
- diferencovaný přístup k udělování dotací vlastníkům a uživatelům půdy z programu péče o krajinu a z dalších souvisejících programů (např. program péče o vesnické památkové rezervace, vesnické a krajinné památkové zóny).

Hodnocení krajinného rázu podle tohoto metodického doporučení nenahrazuje biologické hodnocení podle § 67 zák. č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění.

S ohledem na tematické překryvy hodnocení je žádoucí, aby orgány ochrany přírody a památkové péče vydávaly svá stanoviska koordinovaně a připravovaly oborové dokumenty ve vzájemné dohodě.

2. OBSAH HODNOCENÍ KRAJINNÉHO RÁZU

2.1 Pořizování dokumentace krajinného rázu

Pořizovatelem hodnocení krajinného rázu je orgán ochrany přírody, zpravidla referát životního prostředí okresního úřadu nebo správa VCHÚ. V závazném zadání stanoví pořizovatel požadavky na podobu výstupu podle cílového využití, kterým je zpravidla podklad pro vydání rozhodnutí k záměru nebo oborový podklad pro územně plánovací dokumentaci (dále ÚDP). Dokumentace krajinného rázu je souborem podkladů pro určení podmínek ochrany krajinného rázu v oblasti svěřené orgánu ochrany přírody včetně případného vyhlášení národního parku.

Hodnocení záměru z hlediska krajinného rázu je podkladem pro stanovisko dotčeného správního úřadu do povolovacího řízení, včetně stanovení případných omezujících podmínek. Odborný podklad ochrany krajinného rázu je jedním z podkladů pro hodnocení záměru a pro stanovení regulativů v územním plánu.

Zpracovatelem dokumentace krajinného rázu jsou fyzické nebo právnické osoby, které k tomu mají příslušné odborné oprávnění. Výběr zpracovatele dokumentace krajinného rázu se řídí příslušnými předpisy o zadávání veřejných zakázek (zákon č. 199/1994 Sb., ve znění zákona č. 148/1996 Sb.). Z praktických důvodů se doporučuje zadávat hodnocení přednostně osobám, schopným překlenout dvoukolejnost ochrany přírody a památkové péče, důvěrně obeznámeným s hodnoceným územím, s územně plánovací praxí a osobám pro tuto činnost autorizovaným (např. Českou komorou architektů dle zákona č. 360/1992 Sb., o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě). Rovněž se doporučuje zadávat hodnocení odborně způsobilým osobám s přihlédnutím k jejich specializaci, která by měla odpovídat charakteru posuzovaného záměru.

Správa VCHÚ, která je na svěřeném území zároveň odborným orgánem, může zpracování dokumentace krajinného rázu provést vlastními silami, pokud je k tomu odborně způsobilá.

V případech odvolání proti stanoviskům orgánů ochrany přírody, vydaným na základě § 12, se postupuje podle zákona č. 71/1967 Sb., o správním řízení (správní řád). MŽP ČR též pověřuje resortní organizaci zajišťování centrální evidence výsledků hodnocení krajinného rázu.

2.2 Hodnocení vlivů konkrétních záměrů na krajinný ráz

U konkrétních záměrů je (ve smyslu ustanovení § 36, § 61 zák. č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu v platném znění a souvisejících ustanovení § 3 odst. 1 písm. g, § 16 odst. 2 písm. c vyhl. č. 132/1998 Sb.) povinen opatřit si souhlas dle § 12 zák. č. 114/1992 Sb. ten, kdo hodlá záměr realizovat.

Při územním rozhodování a povolování staveb jsou stanoviska orgánů ochrany přírody a památkové péče jedním ze stanovisek dotčených orgánů státní správy, která opatřuje stavebník. Hodnocení krajinného rázu je odborným podkladem pro vydání souhlasu se záměrem či jeho zamítnutí, případně pro formulaci návrhů doprovodných podmínek realizace v souladu se zákonem, na jehož podkladě je orgán oprávněn speciální zájem chránit (§ 126 stavebního zákona, § 65 zákona o ochraně přírody a krajiny, § 14 zákona o památkové péči).

Stanoviska orgánů ochrany přírody ve věcech ochrany krajinného rázu se opírají o odborná vyjádření, pořízená v souladu s ustanoveními § 12 zák. č. 114/1992 S., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění, které je konkretizováno tímto metodickým doporučením.

Také orgány památkové péče vydávají závazná stanoviska po písemném vyjádření příslušné odborové organizace (§ 14 odst. 6 zák. č. 20/1987 Sb.).

Ve velkoplošných chráněných územích nelze bez souhlasu jejich správ jako specializovaných orgánů státní správy vydat rozhodnutí o umístění, povolení či změně v užívání stavby, povolení k nakládání s vodami a k vodohospodářským dílům či dělení souhlasu podle vodního zákona, jakož i k činnostem a zásahům vymezeným v bližších ochranných podmínkách zvláště chráněných území (§ 44 zák. č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny).

Územní rozhodování a povolování staveb probíhá (až na zákonem stanovené odlišnosti) podle právního řádu. Povinnost zajistit vzájemný soulad řady stanovisek dotčených orgánů veřejné správy, posoudit vyjádření účastníků řízení a jejich námitky a vydat územní rozhodnutí či stavební povolení svěřuje zákon stavebnímu úřadu.

Pokud mohou být rozhodnutím stavebního úřadu dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny, musí stavební úřad rozhodnout po dohodě s orgánem ochrany přírody (§ 65 zák. č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny; § 37, odst. 3, § 62, odst. 3 a § 126, odst. 6 1 stavebního zákona). Orgán ochrany přírody je při tom oprávněn stanovit fyzickým a právnickým osobám podmínky pro výkon činností, které by mohly způsobit nedovolenou změnu částí přírody, popř. takovou změnu zakázat; to se týká nejen zvláště chráněných částí přírody, ale i částí chráněných obecně (§ 66 zák. č. 114/1992 Sb.). Ustanovení § 90 odst. 4 označuje dokonce zákon č. 114/1992 Sb., jednoznačně za zvláštní předpis („ius specialis“) vůči předpisům o lesích, vodách, územním plánování a stavebním řádu, o ochraně nerostného bohatství, o ochraně zemědělského půdního fondu, myslivosti a rybářství; z toho plyne, že v případě odlišné úpravy se postupuje podle zvláštního předpisu.

Případný rozpor mezi protichůdnými stanovisky spolupůsobících orgánů však musí být řešen v souladu s § 136 stavebního zákona: Sladování odlišných zájmů investorů, uživatelů krajiny a společnosti je zakotveno ve stavebním zákoně a je úlohou orgánů územního plánování a stavebních úřadů. Pokud se při projednávání ÚPD, územním řízení, stavebním řízení nebo při jiných řízeních, která provádějí státní orgány podle stavebního zákona, nepodaří odstranit protichůdná stanoviska mezi spolupůsobícími orgány státní správy, řeší takový rozpor orgány nadřízené těmto orgánům dohodou, v krajním případě ministerstvo místního rozvoje po projednání s příslušnými orgány státní správy (§ 136, odst. 12 zákona č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, ve znění pozdějších předpisů).

2.3 Hodnocení krajinného rázu při posuzování vlivů záměrů na životní prostředí

Při posuzování vlivů záměrů na životní prostředí orgán ochrany přírody pravomocně rozhodne o tom, zda hodnocení vlivu záměru ve smyslu § 17 až 20 zák. č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, podléhá před vydáním rozhodnutí podle zvláštních předpisů (např. podle stavebního zákona) předchozímu hodnocení krajinného rázu či nikoliv. Jestliže orgán ochrany přírody požaduje časově předcházející hodnocení krajinného rázu, stává se součástí dokumentace o hodnocení vlivů záměru na životní prostředí podle § 2 zákona č. 244/1992 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí (na krajinný ráz podle Přílohy 3 část CII A6 a vliv na estetické kvality krajiny podle části D). Součástí dokumentace je v tom případě i popis navržených opatření podle přílohy 2 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí.

Podle § 2 odst. 2 zákona č. 244/1992 Sb., o posuzování vlivu na životní prostředí, může orgán ochrany přírody dát podnět příslušnému orgánu k posouzení vlivů na životní prostředí i u staveb nedosahujících limitních hodnot stanovených v přílohách zákona, pokud se nacházejí v územích chráněných podle zvláštních. Rovněž podle přílohy č. 2 zákona č. 244/1992 Sb. jsou v působnosti orgánu ochrany přírody „zásahy do krajiny, které mohou způsobit podstatné změny v biologické rozmanitosti a ve struktuře a funkci ekosystémů,“ a „úpravy vodních toků zásadně měnících charakter toku a ráz krajiny.“

Zpracování hodnocení dopadu stavby nebo činnosti na životní prostředí, včetně problematiky krajinného rázu hradí ten, kdo hodlá stavbu, činnost nebo technologii provádět (§ 5, §12 zákona č. 244/1992 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí).

2.4. Posuzování vlivů koncepcí na krajinný ráz

U materiálů s charakterem koncepcí ve smyslu zák. č. 244/1992 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, § 14, odst. 1, jsou předkladatelé povinni zajistit, aby součástí materiálů byla dokumentace vlivů na koncepci na životní prostředí a v jejím rámci též vlivů na krajinný ráz (PŘÍLOHA Č. 3 část C zákona) včetně kulturních památek, které zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí zahrnuje jako součást životního prostředí (příloha č. 2 zákona). Posudek dokumentace obsahuje vždy stanoviska orgánů ochrany přírody a památkové péče, bez nichž schvalující orgán koncepci neprojedná (§ 14 odst. 5 zák. č. 244/1992 Sb.).

Ústřední orgány jako předkladatelé koncepcí v oblasti energetiky, dopravy, zemědělství, nakládání s odpady, vodního hospodářství a pořizovatelé územně plánovací dokumentace velkých územních celků, jakož i další ÚPD, jejíž schválení si vyhradila vláda (§ 26 stavebního zákona) jsou povinni zajistit, aby její součástí bylo posouzení vlivů koncepce na životní prostředí včetně posouzení vlivů na krajinný ráz (zák. č. 244/1992 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, příloha č. 3, části C bodů III a IV). Předkladatel je povinen vhodným způsobem a po dohodě s MŽP zajistit zveřejnění návrhu koncepce nejméně 60 dní předem a její následné veřejné projednání za účasti občanských iniciativ a občanských sdružení (§ 8 zák. č. 114/1992 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, § 70 zák. č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny). Schvalující orgán neprojedná koncepci bez stanoviska MŽP, které zahrne i stanovisko k ovlivnění krajinného rázu ve smyslu § 12 zák. č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny v platném znění.

2.5 Ochrana krajinného rázu při tvorbě územně plánovací dokumentace

Pořizovatel ÚDP systematicky shromažďuje a vyhodnocuje dostupné podklady pořízené pro řešené území, např. vydaná správní rozhodnutí a existující dokumentaci krajinného rázu tak, aby mohla být vzata v úvahu při průzkumech a rozborech ÚDP.

2.5.1 Ochrana krajinného rázu jako součást zadání ÚDP

Při zadávání ÚDP požaduje orgán ochrany přírody od zpracovatele zejména:

- respektování území chráněných podle zákonů 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny a č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči ve znění pozdějších předpisů, a to nejen území vyhlášených, ale i území k vyhlášení připravovaných
- evidenci významných krajinných prvků a prvků osídlení, které vytvářejí typický krajinný ráz, ačkoliv nejsou k ochraně podle výše uvedených zákonů uvažovány
- respektování registrovaných i evidovaných významných krajinných prvků
- respektování vymezených prvků územního systému ekologické stability
- zpracování zásad ochrany krajinného rázu včetně identifikace dominant, vztahů a měřítka krajiny v řešeném území

Ve sféře ochrany přírody a krajiny je třeba, aby průzkumy a rozbory ÚDP zahrnuly:

- relativně zachovalé přirozené ekosystémy malého rozsahu (stepní, luční, lesní, rašelinné apod. ekosystémy)
- lokality chráněných nebo existenčně ohrožených druhů živočichů nebo rostlin
- z hlediska krajinného rázu významné terénní útvary a geologické jevy
- lesy ochranné nebo lesy zvláštního určení podle jejich významu pro krajinný ráz, příp. i lesy významné pro ochranu genofondu domácích dřevin
- významné solitérní dřeviny nebo skupiny včetně vybraných břehových porostů, stromořadí apod.

- další objekty podle oborového hodnocení ochrany přírody anebo památkové péče
- další dílčí území v relativně přírodním stavu, jež by měla být specificky obhospodařována zemědělsky nebo lesnicky s cílem využívat, zachovávat, obnovovat a zvyšovat estetické a přírodní hodnoty krajiny.

Ve sféře památkové péče je třeba, aby průzkumy a rozborů ÚDP zahrnuly:

- vybrané, historicky významné a esteticky hodnotné stavební soubory v zastavěném území měst a vesnic
- lokality krajinných úprav (historické realizace úprav komponované krajiny, rozptýlenou zástavbu lidového rázu apod.)
- historické parky a zahrady s vyhlášenou památkovou ochranou i bez vyhlášené ochrany
- významné urbanistické realizace v krajině a vybrané architektonicky významné solitérní objekty
- významné historické komunikace v krajině
- historicky významná místa, územní a objekty
- okolí významných kulturních památek, pokud vytváří jejich funkční zázemí a příznivý vzhledový rámec
- vybrané, historicky významné a esteticky hodnotné sídelní soubory celých měst a vesnic bez ohledu na jejich velikost
- archeologická naleziště a území s archeologickými nálezy.

2.5.2 Ochrana krajinného rázu jako součást konceptu ÚDP

Při řešení konceptu ÚDP požaduje orgán ochrany přírody od zpracovatele zejména:

- bilanci aktuálního nebo potenciálního ohrožení krajinného rázu a návrh podmínek (regulativů) pro preventivní a asanační opatření
- návrhy nových přírodních parků v podobě účelně sladěné s konceptem Panevropské ekologické sítě a památkových zón pokud byly pro řešené území předloženy
- bilanci území významných soustředěných estetických a přírodních hodnot, které nejsou zvláště chráněny.

Posláním přírodních parků je:

- pečovat v kooperaci orgánů ochrany přírody a památkové péče jak o přírodní, tak kulturní hodnoty krajiny včetně zahrnutých sídel
- chránit reliéf krajiny v souvislosti se všemi zásahy a přispívat k rekultivaci poškozených ploch
- chránit cenné ekosystémy a vytvářet předpoklady pro jejich zachování, popř. rekonstrukci
- pečovat o krajinu jako podstatnou složku životního prostředí, zejména pro regeneraci lidských sil
- chránit historické krajinné kompozice, historické parky a zahrady
- zhodnocovat historicky významné části sídel (především památkových rezervací a památkových zón) stanovením vhodné funkční náplně
- chránit nemovité kulturní památky v sídlech i v krajině, zejména pokud tvoří krajinné nebo sídelní dominanty
- konkretizovat tím ideu Panevropské ekologické sítě (EECONET), která má v návaznosti na vymezený nadregionální ÚSES zahrnout v územně propojeném systému krajiny se soustředěním přírodního i kulturního bohatství evropského kontinentu.

V rámci ÚPD lze toto poslání přírodních parků zajišťovat stanovením takového funkčního využití ploch se zvýšenou estetickou a přírodní hodnotou krajiny, které

- vymezí zastavitelná a nezastavitelná území, přičemž stanoví regulativy pro případnou lokalizaci prokazatelně nezbytných účelových objektů a jejich stavební úrovni věnuje soustředěnou pozornost
- navrhne rekreační využití vybraných vesnických sídel, bez nových staveb mimo zastavěná území
- řeší dopravní síť s šetrným ohledem na krajinný reliéf, historické sídelní lokality a historické komunikace
- připustí těžbu nerostných surovin jen v případě jedinečnosti dobývacího prostoru a záruk jeho rekultivace v souladu s ochranou krajinného rázu
- ochrání dochovanou strukturu kultur včetně členitých hraničních lesních linií a zemědělsky využívaných ploch
- šetří maximálně nelesní zeleň (trvalé travní porosty s rozptýlenými dřevinami, mj. podél všech toků mimo lesní půdu)
- připouští úpravy toků jen v nezbytném rozsahu a přírodně blízkými způsoby (přírodními materiály a s šetřením směrových poměrů)
- nepřipouští negativní vizuální průvodní jevy intenzivního rybochovného hospodářství
- řeší novou výstavbu v souladu s historicky dochovanými vztahy sídel a obrazu krajiny
- připouští zásahy do krajiny jen v souladu s historicky cennou kompozicí architektonických souborů a esteticky hodnotných krajinných prvků.

2.5.3 Ochrana krajinného rázu jako součást závazné části ÚDP

Orgán ochrany přírody ve svěřeném území prosazuje, aby ve schvalovacích dokumentech ÚDP stanovené limity a regulativy byly využitelné mj. i pro následnou preventivní ochranu krajinného rázu, vykonávanou vydáváním stanovisek k záměrům v území v rámci správního řízení.

Limity a regulativy mohou být velmi různorodého charakteru – od vyhlášení plochy za nezastavitelné území přes regulaci hustoty, výšky a rozsahu zástavby až po stanovení stavebních čar, typů a sklonů střech a dřevin doporučených k výsadbě na určitých místech. V souvisle zastavěných územích velkých obcí se však § 12 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, používá jen zcela výjimečně (např. u krajinných dominant viditelných mimo vlastní zastavěné území sídla).

Významné návrhy na plochách s nejvyššími stupni ochrany krajinného rázu (části vyšších zón ochrany VCHÚ, přírodní parky, krajinné památkové zóny vyhlášené i navrhované) je účelné zahrnout do platných regulativů a limitů schválených v ÚDP. Formulace schválených regulativů pro území mimo sídla by měla počítat s využitím při následných pozemkových úpravách.

3. OBSAH HODNOCENÍ KRAJINNÉHO RÁZU

3.1 Hodnocení vlivu konkrétních záměrů na krajinný ráz

Pro závazná stanoviska k jednotlivým záměrům je nutné účelově zhodnotit celý vizuálně vnímaný prostor vůči lokalitě zamýšleného záměru z hlediska možného ovlivnění krajinného rázu. Má-li investiční záměr potenciální důsledky pro krajinný ráz, používáme pro vstupní orientaci předem připravených podkladů podle odd. 3.2, a to pro všechna potencionálně dotčená místa či oblasti krajinného rázu.

Hodnocení vlivu zásahu na krajinný ráz bude vycházet

- ze základních pojmů hodnocení krajinného rázu, uvedených v § 12 zákona 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny v platném znění, a v nutném rozsahu doplněných a definovaných v odd. 1.3 tohoto metodického doporučení.
- z nutných a dostupných podkladů podle odd. 3.3 tohoto metodického doporučení
- z vlastních terénních průzkumů zpracovatele a z obrazové dokumentace vlivu zásahu.

Mapové přílohy budou v případě potřeby zpracovány na mapě vhodného měřítka.

Ke zjištění vlivu umístění a provozu stavby na hodnotu krajinného rázu mohou orgány ochrany přírody požadovat, aby byl záměr zobrazen za pomoci dostupných technických prostředků do obrazu současné krajiny (počítačová fotomontáž, zákres do panoramatického snímku, obrazové znázornění apod.). Grafické znázornění je nutnou součástí konkrétních stanovisek (s výjimkou staveb menšího rozsahu, které mohou být považovány z hlediska krajinného rázu za prakticky neutrální). Musí však být doprovázeno slovním hodnocením vizuálních vztahů uvažovaného objektu nebo činnosti s okolní krajinou. Až slovní hodnocení zpřístupní subjektivní estetický vjem racionálnímu hodnocení a umožní dosáhnout intersubjektivní shodu i o případných opatřeních na zvýšení estetické hodnoty objektu nebo činnosti.

Vlastní hodnocení bude mít následující kroky:

1. V prvním kroku je třeba vymezit širší krajinný prostor dotčený ve vizuálních vztazích vlivem navrhovaného zásahu (změny ve využití území, lokalizace nové výstavby).
2. Druhý krok spočívá ve vymezení dílčích krajinných prostorů – míst krajinného rázu, která bezprostředně souvisejí s hodnoceným zásahem. Dotčený krajinný prostor může být velmi různorodý a zahrne a zahrne někdy různá místa a dokonce i oblasti krajinného rázu vymezené na základě vlastního terénního průzkumu.
3. V dotčeném prostoru a místech krajinného rázu do něj spadajících budou identifikovány estetické a přírodní, eventuelně další (např. historické) hodnoty spoluurčující krajinný ráz, a to dle charakteristik ve smyslu § 12 zákona (viz oddíly 1.3 a 3.3.4 tohoto metodického doporučení).

Tyto hodnoty budou pro každé dotčené místo krajinného rázu či jeho část popsány a bude stanoveno, zda se jedná o hodnoty z hlediska krajinného rázu

- pozitivní či negativní
- určující, významné či doplňkové
- běžné či jedinečné,

a to způsobem transparentním pro ověřování, kontrolu i případné soudní spory.

Půjde zejména o: - významné krajinné prvky

- zvláště chráněná území
- kulturní dominanty
- harmonické měřítka

- harmonické vztahy v krajině.

Určující je (v pozitivním i negativním smyslu) význam takového prvku nebo vztahu, jehož zastoupení je dominantní, rozhodujícím způsobem určuje krajinný ráz oblasti nebo místa, a jehož narušením či odstraněním by došlo ke kvalitativní změně i místně (či dokonce oblasti) krajinného rázu co do estetických anebo přírodních hodnot v negativním směru.

Pro určení a hodnocení prvků a jevů – nositelů kladných hodnot krajinného rázu zpracovatel používá jednotné oborové podklady ochrany přírody a památkové péče, uvedené v odd. 3.3 tohoto pracovního návodu. Tyto podklady představují minimální společný jmenovatel hodnocení, který zpracovatel kriticky využívá, aktualizuje a prohlubuje.

4. V dalším kroku je třeba posoudit, zda a případně s jakou intenzitou se vlivy posuzovaného zásahu mohou dotýkat hodnot krajinného rázu, bilancovaných podle předchozího bodu. Bude stanoveno, zda se jedná o ovlivnění silné, slabé, nebo žádné. Zásah, který by určující pozitivní krajinné prvky anebo vztahy narušil nebo zcela změnil, je s ochranou krajinného rázu v rozporu.
5. Posledním rozhodujícím krokem je souborné vyhodnocení zásahu do krajinného rázu včetně doporučení povolení či zamítnutí záměru, příp. návrh opatření, která by minimalizovala negativní ovlivnění krajinného rázu zásahem, a to v podobě bezprostředně využitelné orgány státní správy.

Jak je blíže uvedeno v odd. 2 a 3 orgán ochrany přírody může nařídít hodnocení vlivů daného záměru na životní prostředí podle zákona č. 244/1992 Sb. Příklady hodnocení jako podklad pro správní řízení jsou uvedeny v odd. 4.

3.2 Pořizování dokumentace pro prevenci v ochraně krajinného rázu

Pro objektivizovaný výkon ochrany krajinného rázu je účelné a potřebné, aby orgán ochrany přírody měl k dispozici v časovém předstihu před posuzováním konkrétních akcí soustavný, objektivizovaný a komukoliv dostupný podklad se základní informací o hodnotách krajinného rázu na svěřeném území, který by zhodnocoval význam všech prostorů podle intenzity veřejného zájmu na ochraně krajinného rázu z celkového regionálního, celostátního popř. evropského pohledu.

Zatím je takový podklad suplován archivními mapami tzv. krajinářského hodnocení okresů 1:50 000 (a krajskými mapami bývalých krajů 1:200 000 v Územních průmětech významných prvků krajiny z let sedmdesátých). Okresní úřad rozhodne, zda je postačující verifikovat tyto podklady a zda budou využívány do doby, než si pořídí podrobnější dokumentaci krajinného rázu za celé svěřené území.

Podklady o dílčích přírodních charakteristikách krajinného rázu jsou k dispozici na vyhovující úrovni i v mapách biochor 1:50 000 (Culek a kol. 1998). Úplnou bilanci přírodních hodnot může přinést tzv. mapování krajiny, pokud je místně příslušný orgán ochrany přírody zajistí předem (např. podle jednotné metodiky Pellantová a kol. 1994 nebo Vondrušková a kol. 1994).

S využitím podkladů uvedených v odd. 3.3 je možné popsat na základě znění § 12 zákona pro potřebu správních úřadů krajinný ráz jako velikost, frekvenci a sekvenci typických prvků ve správním území. Prevence krajinného rázu by pak spočívala v dosažení shody mezi spolupůsobícími správními úřady, samosprávnými orgány i zájmovými občanskými sdruženími nad okruhem typických prvků a jejich uvedených vlastností a ve sblížení jejich hledisek, které z toho vyplývá pro povolovací řízení. Hodnocení konkrétního zásahu ve vztahu k těmto prvkům a vlastnostem by bylo rámcovým vstupním podkladem pro vydání souhlasu orgánů ochrany přírody podle odd. 3.1 tohoto metodického doporučení.

Nad předloženým expertním hodnocením celého území se otevírá prostor pro hledání shody veřejnosti o intersubjektivitě vnímaných hodnotách krajinného rázu. Protože jistá míra subjektivity při individuálním hodnocení krajinného rázu tkví v povaze věci, je rozumné takový tematický podklad objektivizovat projednáním s gesčními orgány státní správy, s orgány místní samosprávy, odbornou veřejností, místními autoritami i zájmovými nevládními organizacemi. Na základě jasného zadání by se měly na projednání hodnocení krajinného rázu v gesci místně příslušného orgánu ochrany přírody podílet:

Spolup• sobící orgány státní správy

zástupce OkÚ – oddělení kultury, nebo osoba jím pověřená (gesce zájmů památkové péče)

zástupce OkÚ – oddělení územního plánování a stavebního řádu, nebo osoba jím pověřená (gesce za územní plánování)

Orgány samosprávy

zástupci obcí

zástupci příslušných komisí zastupitelstev obcí

V• deckovýzkumná základna

v oboru architektury a urbanismu

v oboru přírodních věd

v oboru zahradní a krajinářské tvorby

v oboru výtvarných umění

v oboru zemědělství (nejlépe projektant pozemkových úprav)

v oboru (nejlépe zpracovatel oblastního plánu rozvoje lesů)

Ob• anská sdru• ení a iniciativy

zástupce Českého svazu ochránců přírody

zástupce Klubu Českých Turistů

zástupce Spolku pro obnovu venkova

zástupci dalších nevládních organizací a občanských iniciativ.

Orgán ochrany přírody jako pořizovatel přizve k ústnímu projednání dokumentace krajinného rázu všechny zájemce (§ 70 Účast občanů zák. č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění) a do 90 dnů od zahájení řízení rozhodne o jejich připomínkách (§83 Řízení ve věcech ochrany přírody zák. č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění).

Výstupem se stane veřejně projednaný elaborát „Hodnoty krajinného rázu okresu (resp. VCHÚ)“, zahrnující mapu s objektivizovaným vymezením dílčích prostorů, jak je vnímá místní populace.

Tím orgán ochrany přírody zajistil pro svěřené území intersubjektivní ověření expertního hodnocení krajinného rázu, které shrne základní údaje o hodnotách krajinného rázu míst a oblastí v mapové, textové i tabulkové podobě, s to pokud možno podle celostátně jednotných kritérií. Elaborát bude využíván:

- k rozlišení diferencované intenzity ochrany krajinného rázu, které shrne základní údaje o hodnotách krajinného rázu ve svěřeném území na základě evidence a souborného vyhodnocení celostátně jednotných podkladů uvedených v odd. 3.3
- ke standardizaci výkonu státní správy ve věcech ochrany krajinného rázu, zejména při operativní účasti při územním rozhodování a povolování staveb
- tím ke zvýšení kvality, účinnosti a předvídatelnosti odborných výkonů a správních aktů v rámci ochrany krajinného rázu včetně kultivace posudků vlivů na životní prostředí
- k bilanci styčných bodů, tematických překryvů a pozitivních zpětných vazeb s činností orgánů památkové péče

- k postupnému systémovému propojení územně diferencované ochrany krajinného rázu s celým procesem územního plánování
- k stanovování rámcových podmínek pro zamýšlené zásahy do krajinného rázu orgánem ochrany přírody v časovém předstihu před zpracováním projektové nebo jiné dokumentace záměru
- k stimulaci samosprávných orgánů a vlastníků půdy v rámci existujících podpůrných programů MŽP (např. Program péče o krajinu)
- k objektivnímu stanovení potřeb ochrany krajinného rázu i ve výjimečných případech, kdy místní komunita nemá zájem o ochranu krajinného rázu na svém území
- k případnému vyhlášení přírodních parků v souladu s budováním Panevropské ekologické sítě (EECONET).

V rámci jednotného metodického řízení orgánů státní správy na poli ochrany životního prostředí, v rámci zvyšování efektivnosti rozhodovacích procesů (mj. i z hlediska ekonomických nákladů na výkon veřejné správy) a zejména v zájmu předvídatelnosti odborných činností ve vztahu k veřejnosti v úrovni srovnatelné pro celé území státu zajišťuje tyto podklady metodicky i finančně MŽP v metodické součinnosti s MMR a MK.

3.3 Podklady pro hodnocení krajinného rázu

3.3.1 Podklady nutné, které jsou k dispozici za celé území • R

- Digitalizovaná mapa biogeografického členění v měřítku 1:50 000, která obsahuje jednotně vymezené bioregiony a biochory (AOPK, Culek 1998).
- Přehledová mapa krajinářského hodnocení okresů, která obsahuje účelové krajinné typy, území se soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami, krajinné dominanty, narušené lokality a areály (pracovní verze 1:50 000 archivována na AOPK 1970-1980, nouzově dostupné i v mapách 1:200 000 Územních průmětů významných prvků krajiny bývalých krajů), podle potřeby aktualizovaná.
- Textová zpráva k mapám krajinářského hodnocení okresu (Územní průměty významných prvků krajiny bývalých krajů, Terplan pro MK ČSR, 1970-1980).
- Prostorová identifikace kulturních památek 1:50 000 – automatizované zpracovávání vrstev: nemovitě kulturní památky, památkové rezervace, památkové zóny, ochranná pásma (ARC/INFO 1989 – 1992, průběžně aktualizováno).

Tyto podklady je žádoucí zpřístupnit na okresních úřadech a zprávách VCHÚ všem zájemcům.

3.3.2 Podklady nutné, které jsou v roce 1999 k dispozici jen za • ást území • R

- Územně plánovací dokumentace svěřeného území – schválená i rozpracovaná, včetně průzkumů a rozborů (archivuje pořizovatel).
- Plány péče o VCHÚ s vnitřní zonací (vlastní podklady zpráv CHKO a NP).
- Památkové zóny krajinné, sídelní a archeologické, a to vyhlášené i navrhované podle zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči (vlastní podklady OkÚ).
- Přírodní parky vyhlášené i navrhované (vlastní podklady OkÚ).
- Státní archeologický seznam s mapovým znázorněním archeologických nalezišť v mapovém měřítku 1:10 000 (SÚPP, odbor péče o archeologický fond).
- Vymezené ÚSES: ÚTP Regionální a nadregionální ÚSES – MMR, případně schválená ÚPD; lokální ÚSES včetně vstupního ochrannářského mapování krajiny a návrhů významných krajinných prvků k registraci – vlastní podklady OkÚ.
- Podklady státní památkové péče o objektech kulturního dědictví místního významu (oficiálně nechráněných).

3.3.3 *Dopl•kové podklady*

- Letecké snímky svěřeného území.
- Literární, grafické a kartografické podklady o historickém vývoji území.
- Ochranné mapování krajiny (podle Pellantové, 1994 nebo Vondruškové a kol., 1994).
- Regionální monografie
- Jiné podklady

Vyjmenované víceúčelové podklady shromažďuje orgán ochrany přírody v obvodu své působnosti, využívá je pro prevenci ve věcech krajinného rázu, přičemž je průběžně aktualizuje a poskytuje zpracovatelům hodnocení krajinného rázu jako součást zadání.

3.3.4 *Osnova charakteristik krajinného rázu*

Přírodní charakteristiky oblasti či místa

1. Geomorfologické utváření území, přírodní ekosystémy potenciální ve vztahu k aktuální vegetaci, (mezo) klimatické podmínky, přírodní dominanty

Na přechodu přírodních a kulturních charakteristik se bilancují:

2. Vodní plochy a toky – přírodní, technicky upravené, charakter trasy koryta toku, břehové linie a doprovodné vegetace
3. Vegetační kryt – jeho horizontální a vertikální členitost, rozptýlená zeleň, vegetační doprovody, soulad aktuální a potenciální vegetace, rozmanitost druhová, prostorová i barevná
4. U lesů věkové složení, převažující dřevinná skladba a členitost okrajových linií
5. Přítomnost zvláště chráněných území, významné krajinné prvky (evidované lokality), zóny VCHÚ, přírodní parky, památné stromy, historické parky a zahrady, krajinné kompozice apod.

Kulturní charakteristiky oblasti či místa

6. Zastoupení kultur – lesy louky pastviny, orná půda, vinice, chmelnice, sady, parky
7. Převažující velikost a tvar pozemků, jejich mozaikovitost a orientace, ev. barevnost, členitost okrajových linií
8. Charakter osídlení a zástavby – typ a zachovalost historické podoby sídel, rozptýlená
zástavba, zapojení sídel do krajiny, charakter okrajů a podíl zeleně v nich
9. Charakter zástavby (charakteristické formy, měřítko a barevnost, materiál), přítomnost charakteristické siluety
10. Technická infrastruktura – silnice, cesty, železnice, produktovody, elektrická vedení, zařízení radiokomunikací a spojů
11. Rekreační lokality a zahrádkářské kolonie mimo zastavěná území obcí
12. Drobná kulturní architektura v krajině – kapličky, boží muka, kříže
13. Jiné solitérní stavby – zemědělské, průmyslové, sjezdovky, lanovky, rozhledny, sportovní plochy, reklamní zařízení
14. Krajinné dominanty smíšeného a kulturního charakteru
15. Místa významná z hlediska kulturního vývoje, odraz estetických a přírodních hodnot krajiny ve významných uměleckých dílech
16. Charakter vizuálně vnímaných prostorů – otevřený, uzavřený, s průhledy, ohraničený terénem, lesním porostem, s dominantou uvnitř nebo na horizontu apod.

17. Negativní jevy v krajině – těžba, skládky odpadu, zemědělské a průmyslové areály v rozporu s měřítkem a harmonickými vztahy v krajině

Historické charakteristiky oblasti či místa

18. Přítomnost krajinných památkových zón, vesnické památkové zóny, ochranná pásma městských památkových rezervací, kulturní památkové objekty, technické památky
19. Ostatní historické parky a zahrady, krajinné kompozice, archeologická naleziště
20. Jiné objekty kulturního dědictví místního významu (oficiálně nechráněné)
21. Místa historických událostí, souvislosti dané krajiny s historicky významnými událostmi či osobnostmi